

NAGYBERUHÁZÁSOK ÉS RÉGÉSZETI KIADVÁNYOK

Nagyfelületű megelőző feltárások a publikációk tükrében (1997–2012)

ILON GÁBOR

A 2010. év jogszabályi változásai, majd az azokat követő és a mai napig tartó kormány- és miniszteri rendeletek szinte már követhetetlen özöne tagadhatatlanul fordulatot hozott és gyökeres változásokat indított el a hazai régészeti örökségvédelem addig kialakult rendszerében. Ezért úgy vélem, érdemes visszatekinteni és értékelni a területet egy sajátos, de annál lényegesebb megnyilvánulása, a kiadványok számbavétele segítségével. Választásom jogosságát talán az is alátámasztja, hogy ezek azok a közgyűjteményi és közkönyvtárakban fennmaradó nyomdatermékek, amelyek elérhetőek az „átlagember”, az érdeklődő, de nem feltétlenül vájt fülű állampolgár számára is, és amelyeken keresztül megérthető és megítélhető számukra a szakmánk.

Úgy gondolom, a hazai régészetre sohasem volt jellemző, hogy a tudomány „elefántcsont-tornyába” vonult volna. Ezért amikor a rendszerváltozást követően – bár egyértelmű jogszabályokkal csak 1997-től és 2001-től megtámogatva – megkezdődtek a nagy felületekre kiterjedő régészeti feltárások, hamarosan meg- és újjászületett a szakkönyvek kihívásnak megfelelő műfaja. Bár a kiadványok természetesen rétegzett célközönséghez szóltak, nem feltétlenül érte el mindegyikük annak teljes spektrumát, azaz 1) a beruházót; 2) a társadalomnak e szaktudományra nyitott és olvasó rétegét; 3) a hazai és 4) a külföldi régéztársadalmat. A most bemutatásra kerülő kiadványok természetesen tükrözik a kiadó és a kommunikációra magukat elszánó szakemberek szándékának komolyságát. Ugyanakkor az erre a célra elkülönített összeg nagyságrendje is előrevetíti/vetítette és meghatározta a kötet minőségét. Mindezek figyelembevételén megállapíthatom, hogy az egyszerűbb, B5-ös formátumú „közművelődési” jellegű füzetektől a vastos monográfiáig változatos nyomdatermékek születtek.

Először is le kell szögezmem, hogy fájó hiányérzetem van az M1-es autópálya nyomvonalának Győrt elkerülő szakasza és az osztrák államhatár között 1991–2004 között folytatott munkálatokkal kapcsolatosan. Hogy a vizsgált időszak kezdetén ez volt az első nagy volumenű munka – nem vitás. Természetes gyermekbetegségek jellemezték, hiszen a résztvevők nem kitaposott ösvényen jártak, úttörők voltak. Így e heroikus tevékenységsorozatnak nincs egy kiadvánnyal megragadható és leírható eredménye, ahogy a kapcsolódó 83-as út és e csomópont környékén kialakuló „giga-bevásárló-komplexum” megelőző feltárásainak sem. Néhány tanulmányon kívül (pl. Figler András †, Egry Ildikó, Grynaeus András, Szőnyi Eszter †, Takács Miklós, Tankó Károly, Tomka Péter, Vaday Andrea tollából) csak restaurálatlan leletek tömegéről, azok többszöri költöztetéséről, zsúfolt raktárakról, el nem készült terepi dokumentációkról, publikálatlan kéziratokról van tudomásom. Az idei év januárjától a Rómer Flóris nevét felvevő győri, illetve a mosonmagyaróvári Hanság Múzeum munkatársainak tehát a jövőben nem kevés feladatuk lehet, persze csak ha ők és fenntartóik is így gondolják.

A mércét európai léptékkal határozta meg, egyúttal követendő példát is állított az *Utak a múltba* című kiállítás és annak katalógusa, amely a Magyar Nemzeti Múzeum és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Régészettudományi Intézete kiadásában 1997-ben jelent meg.¹ A négy megyét (Heves, Borsod-Abaúj-

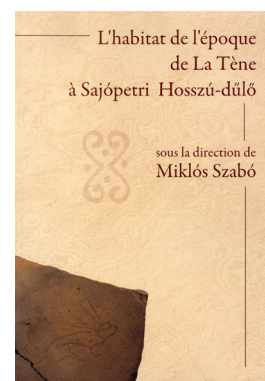
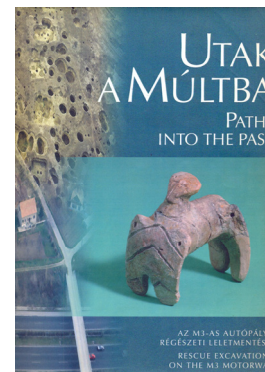
¹ Raczy Pál – Kovács Tibor – Anders Alexandra (szerk.): *Utak a múltba. Az M3-as autópálya régészeti leletmentései / Paths into the Past. Rescue excavations on the M3 motorway* (Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum – Eötvös Loránd Tudományegyetem Régészettudományi Intézet, 1997).

Ilon Gábor • Nagyberuházások és régészeti kiadványok

Zemplén, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg) érintő kutatást 200 oldalas, egyedi formátumú, puhakötésű, színes nyomdatechnikával készített kiadvány foglalta össze. A 175 km hosszú nyomvonalon 1992–1997 között 150 lelőhely kutatását végezték el. A kötet a 21 legjelentősebbnek tartott lelőhely anyagából készített kiállítás két hasábjára tördelt, kétnyelvű (magyar-angol) katalógusa. Újdonságként megjelennek benne az űrfelvételek, a digitális terepmodellek, a színes rekonstrukciós rajzok. Az alkalmazott természettudományok – geofizikai felmérés, térinformatika, dendrokronológia, csont- és agancseszközök vizsgálata – rövid bemutatása a katalógusrészt megelőzően található. Mindezeknek köszönhetően a kötet máig rendkívüli népszerűségnek örvend itthon és külföldön egyaránt, és az oktatás minden szintjén remekül használható.

Vaday Andreának és munkatársainak köszönhető, hogy rövidesen megjelent egy másik műfaj, a nagyberuházás egy lelőhelyét bemutató, leginkább a szakmának íródott monográfia is, a Heves megyei *Kompolt-Kistér. Újkőkori, bronzkori, szarmata és avar lelőhely feldolgozása*.² A fajsúlyos és példamutató, ámde szerény nyomdai kivitelezésű könyv 367 oldalnyi főszövegét 18 térképmelléklet és több mint száz, rajzos és fotós tábla egészíti ki. A külföldi szakemberek tájékozódását a 351–367. oldalakon angol összefoglalás segíti. Ehhez az útberuházáshoz kapcsolódnak a L'Harmattan kiadó gondozásában 2010-ben és 2012-ben francia nyelven megjelent, Szabó Miklós és munkatársai által jegyzett *Sajópetri* és *Ludas* monográfiák.³ Mindkettő valószínűleg évtizedekre meghatározó szerepet fog játszani, és nemcsak a keleti kelták telep- és temető kutatásában.

Az M9-es autópálya Tolna megyei munkálatairól (kb. 200 000 m², 1999–2002) csak egy olyan B5-ös méretű, színes borítójú, 38 színes táblával ellátott, 86 oldalas kiállítási katalógust vehetünk kézbe, amelynek mindössze egy része (11–38. oldal) érinti témánkat.⁴ Sajnos hiányzik belőle a lelőhelyek átnézeti térképe, nem tartalmaz légifotókat, de még idegen nyelvű összefoglalót sem. Népszerűsítő, ismeretterjesztő kiadvány, a szakmai közönség számára szinte csak a rajzi és képanyag tartalmaz néhány újdonságot. A kapcsolódó M6-os autópálya nyomvonalának megelőző ásatásairól sem Tolna, sem Fejér, de Baranya megye múzeumi szervezete sem jelentetett meg számottevő kiadványt. Csupán rövid cikkeket és szakmai beszámoló-

² Vaday Andrea et al.: *Kompolt-Kistér. Újkőkori, bronzkori, szarmata és avar lelőhely. Leletmentő ásatás az M3-as autópálya nyomvonalán / A Neolithic, Bronze Age, Sarmatian and Avar site. Rescue Excavation at the M3 Motorway* (Eger: Heves Megyei Múzeumi Szervezet, 1999).

³ Szabó, Miklós (szerk.): *L'habitat de l'époque de La Tène à Sajópetri Hosszú-dűlő* (Budapest: L'Harmattan, 2007); Szabó, Miklós (szerk.): *La nécropole celtique à Ludas – Varjú-dűlő* (Budapest: L'Harmattan, 2012).

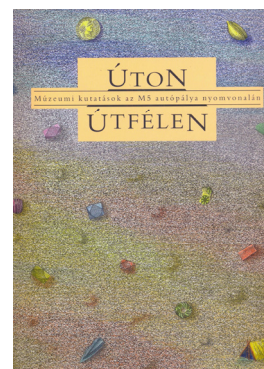
⁴ Gaál Attila (szerk.): *Tolna megye évszázadai a régészet tükrében. Válogatás az elmúlt tíz év ásatási anyagából. Időszaki régészeti kiállítás a szekszárdi Wosinsky Mór Megyei Múzeumban 1999. május 18. - 2002. szeptember 30.* (Szekszárd: Wosinsky Mór Megyei Múzeum, 2001).

Ilon Gábor • Nagyberuházások és régészeti kiadványok

kat közöltek, képanyaggal, valamint a KÖSZ / MNM NÖK Évkönyveiben hozzáférhető jelentések állnak az érdeklődő rendelkezésére.⁵

Az *Úton – útfélen* című kiállításhoz kapcsolódó katalógus-kiadvány 284 oldalas, puhakötésű, színes kötet.⁶ Angol nyelvű címe ugyan nincs, de minden tanulmányt angol összefoglalás zár. Az 1992–1994-es és 1998–2000-es években 48 km-es nyomvonal 42 lelőhelyének 300 000 feltárt m²-én talált emlékekről nyújt áttekintést a könyv. Kiemelendő újdonságként megjelenik a restaurálás hatalmas és megkerülhetetlen folyamatának bemutatása. Izgalmas eredményekről tájékoztat az ételmaradványokat (Gyulai Ferenc) és a geoarchaeológiai kutatásokat (Sümegei Pál és munkatársai) közlő fejezet. Példa nélküli, hogy a nyomvonal közelebbi környezetére kiterjedően rögzítettek a mai természeti környezet állapotát az útépités megkezdése előtt. Ugyanígy egyedülálló vállalkozás volt a néprajzi emlékek rögzítése és összegyűjtése. A kötet révén lehetőséget kap az olvasó arra, hogy a nyomvonalon dolgozó tűzszerészek, de az úttervezők kulisszatitkái is betekintsen, sőt, az autópályát működtetőkkel is megismerkedhessen. A kiadvány jól fejleszti tovább a fent már bemutatott M3-as katalógus erényeit és jó érzékkel, társadalmi érzékenységgel tágítja ki azokat. Mellőzhetetlen a kapcsolódó monografikus feldolgozás a *Csengelei kun vezérről*, amely Horváth Ferenc gyors és alapos feldolgozó munkáját dicséri.⁷ Az autópálya Bács-Kiskun megyei szakaszáról pusztán Somogyvári Ágnes néhány népszerűsítő jellegű írása áll az érdeklődő rendelkezésére.⁸

Az *M7-es autópálya Somogy megyei szakaszának megelőző régészeti feltárásáról* több kiadvány jelent meg.⁹ Ezek az 1999–2003 között 45 km-es szakaszon, 18 lelőhelyen feltárt kb. 550 000 m²-ről adnak számot. A puhakötésű nyomdatermékekbe fekete-fehér fotók

⁵ Ódor János Gábor: Beszámoló az M6 autópálya Tolna megyei szakaszán végzett megelőző feltárásokról. *Magyar Múzeumok* 13 (2007)/1, 18–20; Nagy Erzsébet: Az M6 – M60 gyorsforgalmi út Baranya megyei szakasza (2005–2006). *Magyar Múzeumok* 13 (2007)/1, 21–24; Kutatási beszámolók. In: *Évkönyv és jelentés a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2008 évi feltárásairól*, szerk. Kvassay Judit (Budapest: Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat, 2010), 17–24; Kutatási beszámolók. In: *Évkönyv és jelentés a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2009 évi feltárásairól*, szerk. Kvassay Judit (Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ, 2012), 14–22.

⁶ Szalontai Csaba (szerk.): *Úton – útfélen. Múzeumi kutatások az M5 autópálya nyomvonalán* (Szeged: Móra Ferenc Múzeum, 2003).

⁷ Horváth Ferenc: *A csengelei kunok ura és népe* (Budapest: Archaeolingua, 2001).

⁸ pl. Somogyvári Ágnes: Nagyberuházások és régészet Bács-Kiskun megyében (M5). *Magyar Múzeumok* 13 (2007)/1, 14–17.

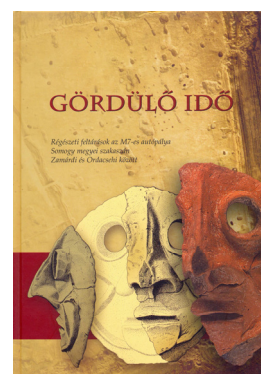
⁹ *Az M7-es autópálya Somogy megyei szakaszának megelőző régészeti feltárásai* sorozatként (I–IV.) jelent meg. Ezek először a *Somogy megyei Múzeumok Közleményei* 14 (2000), 15 (2002), 16 (2004) és 17 (2006) számaiban kerültek kiadásra Honti Szilvia szerkesztésében, majd 2007-ben az I–III. összefonva is, egybe kötve. Honti Szilvia et al. (szerk.): *Gördülő idő Régészeti feltárások az M7-es autópálya Somogy megyei szakaszán Zamárdi és Ordacsehi között* (Budapest: Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága – MTA Régészeti Intézete, 2007).

Ilon Gábor • Nagyberuházások és régészeti kiadványok

kerültek. A 2007-ben megjelent IV. rész az autópálya mellett a 67-es főúton végzett régészeti tevékenységről szóló beszámolót is tartalmazza (356 230 m²). Megjelenik a színes melléklet (3 db) is, nem utolsó sorban a Balatonlelle-rádpusztai hun kori bronzüst miatt. Időrendben ugyan később következne, hiszen 2007-ben jelent csak meg, de értelemszerűen mégis itt kell kitérnem a Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága és a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete *Gördülő idő* című kötetére.¹⁰ A 348 oldalas, keménytáblás, esztétikus, igényes és színes kiadváynak angol címe ugyan van, de sajnos összefoglalók nem találhatóak benne. A legsűrűbb szakasz 13 lelőhelyének 500 000 m²-éről olvashatunk. Az úrfelvételek nagy száma mindenképpen újdonság, ahogy a Balaton vízszintingadozásainak, azaz évezredes kiterjedés-változásainak rögzítése is. Utóbbi Sümegi Pál szegedi iskolájának munkája. A kiadvány a korábbi M3-as és M5-ös autópálya feltárásait bemutató katalóguskötetek továbbfejlesztett változatának tekinthető, idegen nyelvű összefoglalók nélkül. Ugyancsak ide kívánczok a Horváth Tünde és munkatársai által jegyzett *Balatonöszöd–Temetői dűlő őskori településrészei* című, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete kiadásában 2012-ben megjelent, 834 oldalas magyar nyelvű, ugyanakkor komplex monografikus feldolgozás, amely azonban még csak interneten érhető el.¹¹ A kiadványhoz Horváth Tünde szorgalmán túl az európai őskor kutatásban szenzációsnak számító agyagárlarc töredéke járulhatott hozzá.

A Vas megyei útépitések és más nagyberuházások megyeszékhelyre vonatkozó és közvetlen környékét érintő monografikus jellegű feldolgozását az 1997–2002 közötti időszokról e sorok szerzője írta *Szombathely őskori településtörténetének vázlatára* címmel.¹² A papírkötésű, 277 oldalas kiadványban számos rajzos és színes légi-, terepi- és tárgyfotót felvonultató tábla mellett 5 behajtogatott melléklet található. Ugyancsak Szombathelyen, 2011-ben Farkas Csilla szerkesztésében jelent meg – egy megyei vándorkiállítás ürügyén – a megye más területeinek nagyberuházásokhoz kapcsolódó leletanyaga.¹³ A papírkötésű, 285 oldalas „kismonográfiában” az egyes lelőhelyek anyaga színes illusztrációkat, kétnyelvű és több kisebb

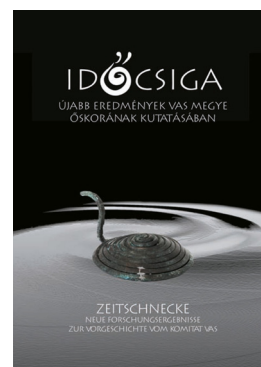

¹⁰ Belényesy Károly – Honti Szilvia – Kiss Viktória (szerk.): *Gördülő idő. Régészeti feltárások az M7-es autópálya Somogy megyei szakaszán Zamárdi és Ordacsehi között. / Rolling Time. Excavations on the M7 Motorway in County Somogy between Zamárdi and Ordacsehi* (Budapest: Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága – MTA Régészeti Intézete, 2007).

¹¹ Horváth Tünde: *Balatonöszöd–Temetői dűlő őskori településrészei* (Budapest: MTA BTK Régészeti Intézet, 2012) <http://real.mtak.hu/2959>

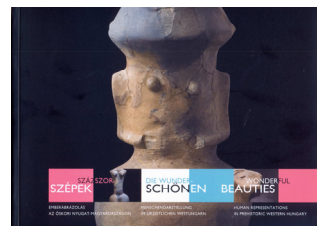
¹² Ilon Gábor: *Szombathely őskori településtörténetének vázlatára. Avagy a római kor előtt is volt élet / Outline of the Pre-historic settlement of Szombathely, or Life Before the Roman Age* (Szombathely: Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2004).

¹³ Farkas Csilla (szerk.): *Időcsiga. Újabb eredmények Vas megye őskorának kutatásában. Kiállítási katalógus / Zeitschnecke. Neue Forschungsergebnisse zur Vorgeschichte vom Komitat Vas. Ausstellungskatalog. Őskorunk 3.* (Szombathely: Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2011).

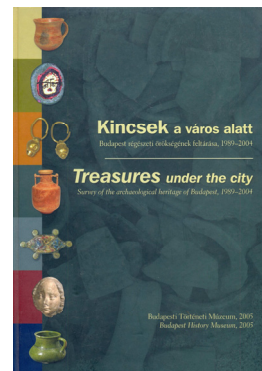

Ilon Gábor • Nagyberuházások és régészeti kiadványok

természettudományos összefoglalást (pl. környezettörténet, ember-tan, állatcsontok, kőeszközök feldolgozása) is tartalmaz. Legnagyobb újdonsága, hogy a radiokarbon adatokat is közreadja. Itt kell megemlítenem a három (Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala) megye nagyberuházásainak speciális anyagából (idolokból) létrehozott vándorkiállítási anyagot és annak háromnyelvű (magyar-német-angol), teljes egészében színes katalóguskötetét.¹⁴

Kincsek a város alatt címmel 2005-ben jelent meg a Budapesti Történelmi Múzeum kiállításához kapcsolódó kiadványa.¹⁵ Keménykötésű, színes, esztétikus, rendkívül igényes a 208 oldalas munka. A magyar és angol szöveg két hasábra szerkesztett, e formai szempontból az 1997. évi M3-as kötet egyedüli folytatója. A kötet szerkezete tematikusan épül fel, azaz sorra veszi a nyomvonalas, az ipari és közcélú beruházásokhoz, a lakóparkokhoz, valamint a történelmi városmagokhoz, kolostorokhoz kapcsolódó építkezéseket megelőző ásatások eredményeit. A kiadványból hiányoznak a multi- illetve természettudományos eredményeket feltáró – a hasonló kötetekben szinte kötelező elemekként megjelenő – fejezetek, de a restaurálás és romkonzerválás kérdéskörét érinti.

A *Régészeti kutatások másfél millió négyzetméteren* című kötet 37 km, 47 lelőhely több mint 1 millió m²-e eredményeinek lajstroma, amely az M0-ás autópálya DK-i, valamint a 4. sz. főút Vecsést és Üllőt elkerülő szakaszát mutatja be.¹⁶ A papírkötésű, 111 oldalas kiadvány idegen nyelvű kivonatot nem tartalmaz. A már kialakult és „kötelező” elemekkel (légifelvétel, átnézeti térkép, részletrajzok, színes kivitel) rendelkezik. Új és önmagában álló elem azonban, hogy a jelenségek és a leletanyag nyilvántartásának kérdéseibe is bevezeti az olvasót, így az szembesülhet az óriási kihívással, amely a feldolgozó régészre nehezedik. A gyorsforgalmi utak munkálatain túl az 1980–90-es évek fordulójától induló és kiemelkedő nagyberuházásokhoz (ipari és logisztikai parkok, lakóparkok, benzinkutak stb.) kapcsolódik az elsősorban nem a szakmának készített *Képek a múltból. Az elmúlt évek ásatásaiból Pest megyében* című képeskönyv, amely igen tetszetős megjelenésű, nagyalakú, keménytáblás, minden oldalán színes, 119 oldalas, 49 lelőhely válogatott anyagát bemutató kiadvány.¹⁷

¹⁴ Ilon Gábor (szerk.): *Szászsorszépek. Emberábrázolás az őskori nyugat-Magyarországon / Die Wunderschönen. Menschendarstellung im urzeitlichen Westungarn / Wonderful Beauties. Human Representations in Prehistoric Western Hungary* (Szombathely: Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2007).

¹⁵ Zsidi Paula (szerk.): *Kincsek a város alatt. Budapest régészeti örökségének feltárása, 1989–2004 / Treasures under the city. Survey of the archaeological heritage of Budapest, 1989–2004* (Budapest: Budapesti Történelmi Múzeum, 2005).

¹⁶ Tari Edit et al.: *Régészeti kutatások másfél millió négyzetméteren. Autópálya és gyorsforgalmi utak építését megelőző régészeti feltárások Pest megyében 2001–2006*. Pest megyei Múzeumi Füzetek, Új sorozat 7. (Szentendre: Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2006).

¹⁷ Ottományi Katalin (szerk.): *Képek a múltból. Az elmúlt évek ásatásaiból Pest megyében* (Szentendre: Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2008).

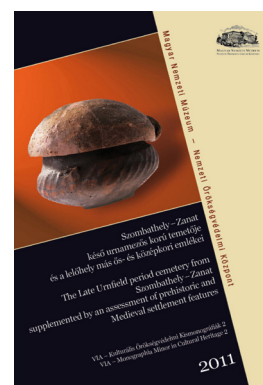
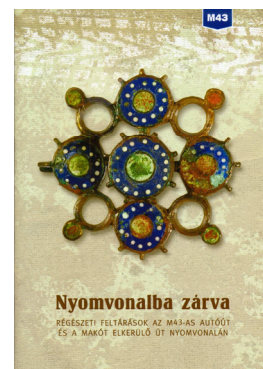

Ilon Gábor • Nagyberuházások és régészeti kiadványok

A *Régészeti feltárások az M7 – M70 autópálya Zala megyei nyomvonalán* című kötet 58 lelőhely 549 799 m²-ének rövid jelentéseit tartalmazza, a leglátványosabb tárgyak közlésével kísérve.¹⁸ A papírkötésű, fekvő formátumú, 88 oldalas kiadvány természetesen színes. Nagy jelentőségű, hogy teljes anyaga a Göcsej Múzeum honlapján keresztül is elérhető. Külön oldalt szentel a mérőállomással, GPS-sel stb. felszerelt Digitális Feldolgozó csoport munkájának, s ez a tevékenységi kör így első alkalommal jelentkezik a kiadványok sorában. Szintén jó és hasznos ötlet, hogy a feltárásokról az összefoglaló kiadásáig megjelent publikációk bibliográfiáját is közli.

Bár a feltárt nagyságrend azonos a korábbi Csongrád megyei munkálatokéval (lásd fent: *Úton – útfélen*), a pénzügyi lehetőségek drasztikus beszűkülését jól tükrözi a tartalmas és színes, de csak B5 formátumú, papírkötésű, 48 oldalas kiadvány, amelynek címe: *Nyomvonalba zárva*.¹⁹ 2008–2009-ben a Móra Ferenc Múzeum és az ELTE munkacsoportjai a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat koordinálásával 30 lelőhely 299 582 m²-ét tárták fel és dokumentálták. Újdonságként – a környezettörténet mellett – a műszeres leletfelderítés (azaz a fémkeresőzés) is bemutatásra kerül, de hiányérzetet keltő az áttekintő térkép elmaradása.

A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat *Évkönyv és jelentés 2008. és 2009.* című kiadványait Kvassay Judit szerkesztette.²⁰ A keménytáblás, színes illusztrációkkal ellátott, 360 és 556 oldalas kiadványokban a rövid feltárási jelentések és a nagyobb tanulmányok együttese a *Régészeti kutatások Magyarországon*, illetve például a *Fundberichte aus Österreich* felépítését követi. A Szakszolgálat, majd a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központja a keménytáblás, színes és kétnyelvű (magyar-angol) *VIA kismonográfiák* elindításával adott teret az elmélyültebb feldolgozásnak, illetve az alapadatok közlésének. A sorozatnak eddig két kötete jelent meg.²¹

¹⁸ Horváth László – Frankovics Tibor (szerk.): *Régészeti feltárások az M7 – M70 autópálya Zala megyei nyomvonalán. Összefoglaló jelentés az 1999–2008 között végzett feltárásokról* (Zalaegerszeg: Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2008).

¹⁹ Balogh Csilla (szerk.): *Nyomvonalba zárva. Régészeti feltárások a M43-as autót és a Makót elkerülő út nyomvonalán* (Szeged: Móra Ferenc Múzeum, 2009).

²⁰ Kvassay Judit (szerk.): *Évkönyv és jelentés a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2008. évi feltárásairól* (Budapest: Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat, 2010); Kvassay Judit (szerk.): *Évkönyv és jelentés a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2009. évi feltárásairól* (Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ, 2012).

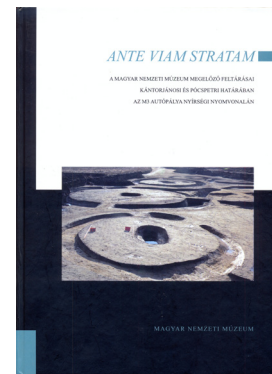
²¹ Kvassay Judit (szerk.): *Település- és temetőfeltárás Dunaszentgyörgy határában / Settlement and cemetery excavations at the borders of Dunaszentgyörgy. VIA – Kulturális örökségvédelmi kismonográfiák 1. / VIA – Monographia minor in cultural heritage 1* (Budapest: Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat, 2009); Ilon Gábor – Sümei Pál – Tóth Gábor et al.: *Szombathely-Zanat késő urnmezős korú temetője és a lelőhely más ős- és középkori emlékei. Természettudományos vizsgálatokkal kiegészített anyagközlés / The Late Urnfield period cemetery from Szombathely-Zanat supplemented by an assessment of Prehistoric and Medieval settlement features and interdisciplinary analyses. VIA – Kulturális örökségvédelmi kismonográfiák / VIA – Monographia minor in cultural heritage 2* (Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ / Hungarian National Museum – National Cultural Heritage Protection Centre, 2011).

Ilon Gábor • Nagyberuházások és régészeti kiadványok

Az első kötet legfigyelemreméltóbb részét a petrográfiai vizsgálatok eredményeinek közreadása jelenti. A másodikra az inter-, illetve multidiszciplináris kutatások széles köre jellemző.

Ezt a másfél évtizedes sorozatot az *ANTE VIAM STRATAM. A Magyar Nemzeti Múzeum megelőző feltárásai Kántorjánosi és Pócspetri határában az M3 autópálya nyírségi nyomvonalán* című, 2013 áprilisában bemutatott magyar nyelvű, angol összefoglalókkal rendelkező, keménytáblás, 552 oldalas kötet zárja.²² Ezt a munkát a *Magyar Régészet / Hungarian Archaeology* [korábbi számában ajánlottam](#) már az olvasók figyelmébe.

Mindezek után csak azt rögzíthetem megdöbbenéssel, szomorúan és kétségbeesetten, hogy a tervezett lelőhely-elfedési módszernek „köszönhetően” – ami remélem, nem valósul meg egyetlen helyen sem – a fentiekhez hasonló kiadványokkal leszünk szegényebbek helyben valamint külföldön, és megszámlálhatatlan információról, a múlt megismeréséről, tudásról mondhatunk le. Márpedig e nélkül a jelen megélhetetlen, a jövő pedig érthetetlen lesz.²³

²² Szabó Ádám – Masek Zsófia (szerk.): *ANTE VIAM STRATAM. A Magyar Nemzeti Múzeum megelőző feltárásai Kántorjánosi és Pócspetri határában az M3 autópálya nyírségi nyomvonalán*. (Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum, 2013).

²³ A cikk egy részéhez az alapadatokat Raczky Pál tanulmányából sikerült megtudnom. Raczky Pál: Az autópálya-régészet helyzete Magyarországon. Módszerek és tapasztalatok az 1990 és 2007 közötti munkálatok alapján. *Archaeológiai Értesítő* 132 (2007), 5–36.